משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר נזיקין

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה סנהדרין

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה סנהדרין

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ג 4
משנה ה 4
פרק ב 5
משנה ב 5
פרק ג 6
משנה א 6
משנה ג 6
משנה ה 7
פרק ד 7
משנה ה 7
פרק ה 8
משנה ב 8
פרק ו 8
משנה א 8
משנה ד 8
פרק ז 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ז 9
משנה ח 9
פרק ח 10
משנה ד 10
משנה ו 10
פרק ט 10
משנה ד 10
משנה ו 11

פרק א

משנה א

[אות א] **תוי"ט ד"ה נזק. לאו דשן ורגל.** נראה דתוס' כ"כ רק בשיטתייהו דמבואר בדבריהם דמאי דאמרינן בפרק החובל דמידי דשכיח עבדינן שליחותייהו היינו דינא דמתני' דהכא דדיני ממונות בג' הדיוטות משום דלא תנעול היינו דמשום זה עבדינן שליחותייהו וא"כ בכל מה דאמרי' שם בפ' החובל דעבדינן שליחותייהו נכלל בדינא דמתני' דהכא דד"מ בג'. עיין תוס' (ד"ג ע"א ד"ה שלא). ומש"ה הוצרכו לדחוק שם דמה דקתני במתני' בגזילות וחבלות בעי ג' מומחים היינו גזילה שע"י חבלות (דזה לא שכיח. אבל סתם גזילות) הא אשכחן בכמה דוכתי שהיו דנין בבבל דיני גזילות, אבל מדברי רש"י (ד' י"ג ע"ב ד"ה למידן דיני קנסות) מבואר דס"ל דהם ב' ענינים דמתני' דהכא מיירי בא"י דאפשר עפ"י מומחים בזה רק בהלואה חששו לנעילת דלת סגי בג' הדיוטות. אבל גזילות וחבלות בעינן מומחים אבל בבבל דליכא כלל מומחין בזה אמרי' בב"ק דבמידי דשכיח וליכא קנס עבדינן שליחותייהו עיי"ש וכ"נ מדברי הרא"ש בשמעתין ומה דאמרי' בפ' החובל שליחותייהו עבדי' מידי דהוי אהודאות והלואות צ"ל דה"ק דכמו דתקנו בהודאות והלואות דמשום תיקון עולם דלא בעיא מומחים (אף בא"י) ה"נ בניזקין היכא דליכא מומחים כגון בבבל תקנו למעבד שליחותייהו. א"כ הכא ממילא ניחא דגם נזק דשן ורגל אין דנין בא"י רק במומחים:

משנה ג

[אות ב] **תוי"ט ד"ה והמיאונים. דכל דתיקון רבנן.** בפשוטו היינו דמיאון בקידושין דרבנן תיקנו כעין דאורייתא. דהיינו גט בקידושי דאורייתא וא"כ מוכח דגט צריך להיות בב"ד של ג' ובאמת תמוה לכאורה הא (בפ"ט מ"ד דגיטין) מבואר דלר"א דע"מ כרתי נותן לה בפני עדים. ולר"מ משמע דכיון דע"ח כרתי א"צ ליתן בפ"ע (אלא דתוס' כ' בשם ר"ת דמ"מ צריך ליתן בעדים דאין דבר שבערוה פחות מב') אבל עכ"פ משמע דל"צ רק בפני ב' עדים. וכן בפ"ק דגיטין גבי בפ"נ איכא פלוגתא אם צריך ליתן בפני ג' להעיד בפנ"ח בפני ב"ד. או דמהני בפני ב'. אבל בא"י לכ"ע נותן בפני ב'. אח"ז רב מצאתי שעמד בזה בתשובת נודע ביהודה מ"ת:

משנה ה

[אות ג] **במשנה ולא את כה"ג.** היינו דיני נפשות אבל ממונו של כ"ג דנין בג' כמ"ש התוי"ט לקמן (רפ"ב). ובסוגיא (דט"ז) דייק כן אביי מדבעי ר"א שורו של כה"ג בכמה

למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה או למיתת בעלים דעלמא מכלל דממונו פשיטא ליה ואמרי' עלה פשיטא מהו דתימא הואיל וכתב כל הדבר הגדול כל דברים של גדול קמ"ל. וקשה לי למאי צריך אביי למידק כן מאיבעיא דר"א הא מוכח כן מברייתא דלקמן (די"ח ע"א) כ"ג שעבר על ל"ת הרי הוא כהדיוט לכל דבריו ואמרי' עלה פשיטא סד"א הואיל ותנן וכו' אימא כל דברים של גדול קמ"ל ואימא ה"נ מי כתיב דברי גדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש (היינו דעבר עבירה שיש בה מיתת ב"ד) וכיון דלענין מלקות דנין בג' דבעינן דוקא דבר גדול ממש מכ"ש ממונו וצ"ע:

[אות ד] **במשנה ואין מוציאין כו'**. בתוספתא (פ"ג דסנהדרין) איתא אין מעמידין לא מלך ולא כ"ג אלא עפ"י ב"ד של ע"א וכתבה הרמב"ם לדין מלך (רפ"ה מהלכות סנהדרין ובפ"א ח"ג מהלכות מלכים. ודין כ"ג בפ"ד מהל' כלי המקדש):

[אות ה] **תוי"ט ד"ה ואין עושין עיר הנדחת וכו'**. **למעוטי שבט**. בלא"ה לק"מ דהרי שבט אינו בכלל עיר הנדחת ונידונין בסקילה כיחידים כמ"ש הרמב"ם (פ"ד ה"ב מהל' עכו"ם) בתנאי עיר הנדחת שיהיו המודחין ממאה ועד רובו של שבט. אבל אם הודח רובו של שבט דנין אותן כיחידים שנא' יושבי העיר ולא כפר קטן ולא כרך גדול וכו'. וא"כ אף דקתני ואין עושין עיר הנדחת אלא עפ"י ב"ד של ע"א מ"מ היה ס"ד לומר דשבט כיון דנידונים כיחידים יהא נידון ג"כ בכ"ג כיחידים וכס"ד דהש"ס באמת. מש"ה איצטריך למעט ג"כ שבט:

פרק ב

משנה ב

[אות ו] **תוי"ט סד"ה לא דן כו'**. **על הכתוב בהם ע"כ**. ובספר שער המלך (פ"ה ה"ח מהלכות יסודי התורה) הביא בשם שיטה מקובצת בכת"י לסנהדרין שכתב ג"כ כזה בשם תוספי הרא"ש וז"ל דמסתמא כיון דהקב"ה צוה להם בהדיא לדון לא היו החכמים גוזרים עליהם שלא לדון. וכה"ג בפרק איזהו נשך דאמרי' התם דרבנן גזרו שלא להלות לנכרי ברבית יותר מכדי חייו ופריך והא כתיב לנכרי תשיך. ומאי פריך והא לא אסור אלא מדרבנן אלא ר"ל כיון דכתיב לנכרי תשיך לא היה להם לחכמים לגזור והו"ה הכא עכ"ל וכ"כ תוס' בב"מ שם אלא דכתבו כיון דאמר רחמנא דמצוה וכו' וה"נ י"ל דדינו לבקר משפט היינו דרך מצוה לדון אותם. ובדברי תוס' אלו דמשמע דדוקא כיון דרחמנא אמר כן למצוה ל"ש לחכמים א"כ הא דמשני שם לא סגי דלא תשיך לאפוקי אחיך דלא א"כ אפשר לא תשיך. היינו תשיך ולא למצוה אלא לדיוקא לאחיך לא ויש ליישב:

[אות ז] **שם תוי"ט ד"ה אין שומעין. ולא מצאנו אלא כו' אינו עולה לחליצה.** בתוס' יבמות (דמ"ד ע"א ד"ה כל שאינו עולה ליבום) הקשו בפשיטות והרי חרש וחרשת דא"ע לחליצה ועולה ליבום. הרי דנקטו בפשיטות דהכל חד הוא דכמו דא"ע ליבום א"ע לחליצה הו"ה בהיפוך דכל שא"ע לחליצה א"ע ליבום. ואולם הרי באמת מכח הך קושית תוס' מוכח כתירוצם דחרש וחרשת בני חליצה נינהו אלא דפומי' כאיב להו. לכאורה ה"נ במלך דבר חליצה הוא אלא דאינו רשאי לגנות עצמו והוי ג"כ כמו פומיה כאיב ליה:

פרק ג

משנה א

[אות ח] **במשנה שמביא כו'. או פסולין.** הא דנקט בלשון רבים אף דר"מ נקט בלשון יחיד זה פוסל דיינו של זה. ואף אם נימא דרבנן לא דייקי בלשונם וקרובים ופסולים קאי אבל דיינים הנבררים. דהא קתני אינו יכול לפוסלן והו"ל למתני אין יכולין לפוסלן אלא ע"כ דרבנן נמי נקטו לשון יחיד והא דקתני קרובים או פסולים. היינו דהדיינים יחד הם קרובים. או פסולים כגון שהם שונאים זה לזה ובכה"ג כל א' יכול לפסול דיין של חבירו ויד הנתבע על העליונה וצריך התובע לברור לו דיין א' שאינו קרוב לדיין שלו. רמ"א בתשובה (סי' ק"ד):

משנה ג

[אות י] **תוי"ט ד"ה והמלוה. למלוה ולוה משמע להו.** מלשון זה משמע דגם הלוה עובר על לאו דלא תשימון ודלא כמ"ש הרלנ"ח הובא במ"ל (פ"ד ה"א ממלוה ד"ה כתב הרשב"א) דלא תשימון אינו עובר הלוה כ"א המלוה עיי"ש. ואולם בתוס' בב"מ (דע"ב) וכן בהה"מ (פ"ד מהלכות מלוה) כתבו בלשונם דעדים אין נפסלים דלא משמע להו לא תשימון רק במלוים. בזה אפשר לומר דל"ת לא קאי כלל על הלוה. ואך מ"מ נ"ל ראיה דגם תוס' ס"ל דהלוה ג"כ עובר על לא תשימון ממה דהקשו בב"ק (ד' ל' ע"ב ד"ה שטר) דאמאי קנסו למלוה דאינו גובה הקרן א"כ מצינו דהלוה חוטא ונשכר. ואם איתא דס"ל כדעת הרלנ"ח הנ"ל ל"ק כלום דהמלוה דעבד איסור משעת כתיבה דעובר על לא תשימון מש"ה קנסוה אבל הלוה עדיין לא עבד איסור כיון דאין עליו לאו דל"ת אינו עובר רק בשעה שנותן הרבית וכל כמה דלא נתן לא עבר ודוחק לומר דכוונתם דמשום דעבר על לאו דלפני עור מקרי חוטא נשכר:

[אות ט] **הרע"ב ד"ה רש"א. עד שיכריזו עליהן.** והא דפרכי' פ"ק דבב"מ (ד"ה ע"ב) ותיפוק ליה דהו"ל רועה. הא י"ל דמיירי דעדיין לא הכריזו עליו. צ"ל לכאורה דדוקא

לפוסלו לעדות צריך הכרזה אבל לפוסלו משבועה א"צ הכרזה. ואולם הא תוס' בב"ק (דס"ב ע"א ד"ה חמסן) כתבו וא"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן א"כ כי אמרי' בב"מ אלא הא דאר"ה משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מגו דחשיד ומשני מורה ואמר דמי יהבינא. מ"מ מה תירץ בכך הא חמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן וכו' ועוד דחמסן מדרבנן אינו פסול עד שיכריז. הרי דלגבי לפסול משבועה צריך ג"כ הכרזה. ונלע"ד דהכלל כך הוא כל שהוא לפסידא דאחריני תיקון רבנן דלא נפסל בלא הכרזה. אבל לגבי עצמו פסול בלא הכרזה. מש"ה בההיא דפ"ק דב"מ הנ"ל שפיר פרכי' ותיפוק ליה דה"ל רועה ודנין ביה דין משואי"ל משלם דלגבי חוב דנפשיה ל"צ הכרזה ודייניגן ליה לחשוד לומר לגביה דצריך לשלם. אבל בההיא דבב"ק הנ"ל דאם נידון אותו לחשוד וא"י לישבע דאינה ברשותו מאי עבדינן ליה ונפטר בלא שבועה והוי חובה להבעלים דמפסידים השבועה בזה אמרי' דצריך הכרזה. ולדינא החילוק דפסולי דרבנן בלא הכרזה אם חייבים לאחרים שבועה דאוריי' הדין דמשלמים (אם שכנגדו ישבע) ואם חייבי שבועה דרבנן דאם לא ישבע יפטרו לגמרי צריכים לישבע דלא מפסידים זכותא דאחרים כ"ז שלא הכריזו עליה. ואולם עדיין לא נתיישב לי כ"צ בההיא דבב"מ דמאי פרכי' ותיפוק ליה דהו"ל רועה הא י"ל דאביי דאמר והא גזלן הוא בא לומר דאפי' יטענו הבעלים אין אנו רוצים לישבע והחיוב מוטל עליך לישבע דבדאוריי' אין מהפכים. מ"מ הא גזלן הוא ואין נוטלים בלא שבועה. משא"כ מטעם רועה הברירה ביד הבעלים דאם ירצו לומר השבע ופטור דהא לגבי חוב דאחרים לא משוינן ליה לפסול בלא הכרזה ולא אבדו הבעלים זכותן לומר דאוקמי אדינא דצריך הוא דוקא לישבע וא"י להפך השבועה:

משנה ה

[אות יא] **הרע"ב ד"ה לא נחשדו וכו'**. **דפסול לו לדון**. אפי' אינו שושבינו אלא אוהב כדרך האוהבים ושונא כדרך השונאים. ע' ברמב"ם (פכ"ג מה"ס ה"ו):

פרק ד

משנה ה

[אות יב] **במשנה אם לא יגיד וגו'**. אף על גב דהקרא במשביע להעיד מיירי כדכתיב ושמעה קול אלה. הכי קאמר הקרא כשעובר בדבר שאם לא יגיד היה נושא עון אף בלא שבועה. אז בשבועה יביא קרבן שבועה תוס' בב"ק (ד' נ"ו ע"א ד"ה פשיטא וכו'):

פרק ה

משנה ב

[אות יג] **הרע"ב ד"ה אמר אחד. דאין העדים נעשים זוממים.** וכ"כ רש"י. וזהו לפי שטתו בסוגיין (דמ"א ע"ב) במה דאמרי' דב' אומרים אנו יודעים וא' אומר א"י דעדותן בטילה תליא בדרע"ק פ"א דמכות. דהיינו דרע"ק ס"ל ג"כ כר"ש דאין נעשים זוממים עד שיזומו כולן. אבל כפי דברי תוס' שם שהובאו בתוי"ט ד"ה ואפילו כו' לאו מטעם זה אתינן כיון דלא כוונו עדותן הוא כמאן דליתא ולא בעינן שיזומו כולן. אלא כיון דעדותן בטילה הוי כנמצא קרוב או פסול ותליא בדרע"ק הנ"ל. וחידוש בעיני על תי"ט שהעתיק דברי הרע"ב ודברי תוס' הנ"ל ואינם עולים בקנה א':

פרק ו

משנה א

[אות יד] **תוי"ט ד"ה בית הסקילה. וקרא צריך טעמא.** לפי תירוץ ב' דתוס' ד"ה כי היכי בפשוטו ניחא דאי לאו קרא היינו ילפינן מנערה המאורסה דאם אין לה פתח בית אב דסוקלים אותה על פתח ב"ד מדכתיב אל שעריך. אלא דלבתר דכתיב הוצא דעכ"פ לא הוי בפתח ב"ד ממש ואפקיה קרא מדין נערה מאורסה מש"ה אמרינן מסברא שיהיה רחוק קצת מב"ד. ומתחלת דברי תוס' הנ"ל שכתבו אההיא דאמרינן כי היכי דלא לתחזי ב"ד רוצחים אמאי דמרחיקים רחוק מב"ד יהיב טעמא כדפ"ה. אבל חוץ לב"ד קרא קדריש במתני' הוצא את המקלל. משמע להדיא דלא דריש לטעמא דקרא:

משנה ד

[אות טו] **תוי"ט ד"ה הופכו. וכן פירש"י.** עיין בתשובת שבות יעקב (ח"א סי' ד'):

[אות טז] **במשנה. ואין דנין שנים ביום אחד.** אף דדנם בחד מיתה מ"מ היה בב' עבירות מקצתן באוב ומקצתן ידעוני וה"ה בחד עבירה וב' מיתות כגון בא על בת כהן דהיא בשריפה ובועלה בחנק. אבל בחד עבירה וחד מיתה דנים. גמרא (דף מ"ו):

פרק ז

משנה ד

[אות יז] **ויאמרו זו היא כו'**. בסוגיין (דף נ"ה ע"ב) מבואר דהיינו תקלה וקלון (מדקתני ויאמרו היינו קלון ושנסקל היינו תקלת עבירה פירש"י) והא דקתני רישא אלא לפי שבאת תקלה על ידה. ע"כ דחדא קתני או תקלה לחוד כגון בכותי שבא על הבהמה דלגבי

ב"נ ליכא קלון דדרכן היה בכך ואין מתביישים אלא תקלה לחוד. או דרישא מיירי בקלון לחוד (ותקלה דקתני היינו תקלת קלון) כגון בישראל שבא בשוגג על הבהמה דתקלה ליכא וקלון איכא (וניחא לאוקמה הכי דרישא וסיפא בישראל רש"י). וכיון דמספקא לן בפירושא דמתני' ממילא בתקלה לחוד או בקלון לחוד הוי ספיקא דדינא וישראל קטן שבא על הבהמה וכן בקטנה שנרבעת לבהמה הוי תקלה וקלון כיון דמזידה היא אלא דרחמנא חס עליה:

משנה ה

[אות יח] **במש' והדיינים עומדין**. בירושלמי מכאן לדיינים שקבלו עדות מעומד שדנין עפ"י עדות זו. הובא בתוס' זבחים (דף ט"ז ע"א ד"ה מה ליושב) וכתבו ה"ה דאין עכובא בעמידת העדים. וכ"כ הר"ן (רפ"ד דשבועות):

משנה ז

[אות יט] **תוי"ט ד"ה באזהרה. וחפשתי ולא מצאתי**. כן הוא בת"כ (פרשת קדושים פרשה יו"ד):

משנה ח

[אות כ] **תוי"ט ד"ה וחכמים פוטרים כו'. רבי מנחם ב"ר יוסי היא**. קשה לי אמאי לא קאמר דרבנן דר"מ היא דסברי במתני' ספ"ד דשבועות דמקלל השם אינו חייב בכנוי ומכ"ש במקלל אביו ואמו. ובפרט דבמתני' שם דתני תרוויהו דברישא קתני המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרים. המקלל אביו ואמו בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרים. א"כ ודאי י"ל דהני חכמים דסיפא הם חכמים דפליגי ברישא במקלל השם וילפינן במקלל אביו בק"ו ממקלל השם. ולתוס' בסוגיא ד"ה גמר קודש דכתבו דאין ללמוד אזהרה במקלל השם מנשיא וחרש דאיכא למיפרך דמה לבשר ודם שדואגים ומתביישים בכך. א"כ ה"נ י"ל דשמא מקלל אביו חמור דמתבייש. אבל הסמ"ג בלאוין (אות מ') כתב לתרץ הא דנסתפק משה רבינו במברך השם ולא למד בק"ו ממקלל אביו דדלמא כיון דחמיר לא סגי ליה בכפרה. הרי דלא ס"ל סברת תוס' הנ"ל וא"כ יקשה כנ"ל די"ל דטעמא דחכמים דפוטרים בכינוים דילפי מקלל אביו בק"ו ממקלל השם דבזה ל"ש לומר דדלמא מברך השם פטור כיון דחמור לא סגי ליה בכפרה דהא אפילו בשם המיוחד סגי ליה בכפרה וא"כ הא דכינוי' פטור לא מה"ט הוא ושפיר הוי ק"ו וצ"ע:

פרק ח

משנה ד

[אות כא] **הרע"ב ד"ה ומתרין. דויסרו אותו.** והאזהרה נפקא לן מקרא דלא תאכלו על הדם כדאיתא במסכתין (דס"ג ע"א). והא דצריכי לדרש' דויסרו אותו י"ל דלא נימא דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין עליו. וגם י"ל דאין לוקים דהלאו הוא לאו שבכללות כדאמרינן במסכתין שם על אינך דנפקא מהאי קרא דל"ת על הדם דאין לוקין משום דהוי לאו שבכללות. ובתוס' שם הקשו דמה צורך לטעם זה הא הלאו הוי שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לסורר ומורה. ותמיה לי על תמיהתם הא בבן סורר עצמו לוקה על לאו זה מקרא דויסרו. ובתוס' שם הקשו באמת דנילף בכל התורה דלקי אלאו שניתן לאזהרת מיתה היכא דלא יבא לידי מיתה. וזה קושיא מבעי טעמא במה דלא למידין בעלמא מיניה אבל עכ"פ בהך לאו ממש דבן סורר ומורה דלוקים עליה איך נימא דבשארי דברים דנפקא ג"כ מהך לאו לא ללקי משום דצריך לאזהרת מיתת בית דין וצלע"ג. **ובעיקר** קושייתם הנ"ל דנימא בכה"ת כולה בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דלוקים היכא דלא יבא לידי מיתה. לא ידעתי הא בלא"ה מצינו כן בלאו דלא תענה ברעך ע"ש דלוקים בעדות ממון ובעדות דבן גרושה אף דניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכמ"ש תוס' בשבת (דף קנ"ד) ושם לא הקשו מינה דנילף בכה"ת מינה ואדרבא אפשר לומר דסורר ומורה ועדות הוי שני כתובים:

משנה ו

[אות כב] **במשנה ושבר את החבית.** דעת רש"י והרז"ה דאף אם נטל הכלים ושברן אחר שיצא ממחתרת פטור ואינו חייב רק כשהם בעין בשעה שתובעם זה. אבל דעת הרמב"ן דוקא בשברם בעודו במחתרת אבל שברן אחר שיצא חייב:

פרק ט

משנה ד

[אות כג] **בהרע"ב ד"ה מי שנתחייב. וחזר ועבר עבירה חמורה.** ותימה אמאי נידון בחמורה הא הו"ל עדות שא"א יכול להזימה דאי מתזמי סהדי בתראי לא מקטלי דיאמרו גברא קטילא קטלינן כמו שהעתקתי במכות (פ"א מ"ט) וי"ל דמיירי שעבר עבירה החמורה בפני הב"ד. ועי"ל כיון דאי מתזמי קמאי או מכחשי מהני סהדותא דבתראי עדות שאתה יכול להזימה קרינן בי' עכ"ל תוס':

[אות כד] **תוי"ט ד"ה רבי יוסי. לא מצית קטיל ליה.** ובשוגג חייב ב' חטאות. וכן אם לא התרו בו משום חמותו והתרו בו משום א"א חייב משום א"א:

משנה ו

[אות כה] **תוי"ט ד"ה חוץ לעזרה. במשנה ח' בפ"ק דכלים.** אף דבמתני' שם מבואר דמ"מ מדרבנן אין טמא מת נכנס לחיל. עיין בתוס' יבמות (דף ז' ע"ב ד"ה וראה קרי) שהוכיחו ממשנתינו דהכא שלא גזרו רק שלא יכנוס. אבל אם הוא שם לא גזרו שיצא: